

САБИЙИ МАСТИ ЦАСТИСУГИ АРГЪ АНАГЪАНА КАЛАК ГЪАУ ДАР НАЙ!

Лев ТОЛСТОЙ (1828-1910), финсæг: «Адам мастьæйдызæгъй хæлхъойтæ кæнун-бæл ку исхуæцунцæ, уæд сувæллон ба, раст ка 'й æма зулун ка 'й, уой не 'взар-гæй, мастьæлæй фæлледзуй сæ разæй, сæ дууебæл дæр æ зæрдæ фæхходуй, уотемæй... Æма сабий кæддæриддæр раст фæууй буцæутæгæнгутæй кæци-фæндийæй дæр...»

РАСТАГУТА. ЦАУТА.

ЕЦИ УАЛАХЕЗ ДАР НИН АЙ ЦИТГИНАГ...

Цуппаринсæй анзей размæ, Советон Æфсад ниддæрæн кодта Японий тогмондаг гæрзефтонг тухтæ, æма уойиадæбæл 1945 анзи 2 сентябри кæронгонд æрцудæй Дуккаг дуйнеуон тугъдæн. Иосиф Сталин уой фæдбæл 1945 анзи советон адæм-мæ фæдздзурди уотæ баханхæ кодта: «Дуйнеуон фашизми æма дуйнеуон агрессивий дууæ ардзæсти исæвзурдæнцæ нурик-кон дуйнеуон тугъди хуæдра-мæ: Германи – нигулæни, Япони – искæсæни. Гъе етæ разгилдтонцæ Дуккаг дуйнеуон тугъд. Гъе етæ адæймагади æма æ цивилизацияй бакъуммæ кодтонцæ сæрисæфæни рауæни. Дуйнеуон агрессивий ардзæстæ нигулæни кунæггонд æрцудæй цуппар мæйей размæ, уомæ гæсгæ ба Германийæн æ бунсастбæл исарази унæй æндæр нецибал гæнæн адтæй. Уомæй цуппар мæйей фæсте ба искæсæни дæр кунæггонд æрцудæй дуйнеуон агрессивий ардзæстæ, уомæ гæсгæ ба Япони дæр, Германий æмцæдесон, барæ-æнæбари бафинста капитуляций акт...

Е уой амонуй, æма ралæудтæй Дуккаг дуйнеуон тугъди кæрон...

Аци алæмæти цауи фæдбæл æрмæг кæсетæ 6-7-аг фæрстæбæл.

Дигорæ

Цæун райдæдта 1993 анзи мартъий

0+

№34 (1003) 2025 анзи 6 сентябрь – рухæни мæйæ

Аргъ 1 туман

ЕВГУЙУНЦÆ АНЗТÆ ÆМА РАСТАГУТА, УÆДДÆР ЕЦИ ЗÆРДХЪУРМÆЙ ИМИСÆН БЕСЛÆНИ ФУДБÆЛАХИ АМАТТАГТИ

БЕСЛÆН – МÆ ЗÆРДРИСТ, МÆ ХЪОНЦ...

«Нæ дуйней исконд уотæ 'й, æма си, гъулæггагæн, рæстæгæй-рæстæгмæ ци берæ аллихузон æнахъæл миутæ 'рцæуй, уони æверхъаудзийнади фудæй ба адæм сæ зæнхон цард хатун байдайунцæ, «уой размæ» æма «уой фæстæ», зæгъгæ, дууæ барæнемæй... Мæнæн уæхæн цардæйивæн иссæй Бесплен. Уотæ æнгъæл дæн, уоми ци фудбæлах æрцудæй, уой хабар ку райгъустæй, уæд æнæгъæнæ дуйне дæр фегуппæг æй... Еци æгæрон рист нур дæр нæ зæрдити æй...

Еци бæнтти, еци анз мæ бон нæ адтæй, еци фудцауæй уæлдай æндæр цæбæлдæр сагъæс кæнун, гъудий айдагъдæр æ трагеди адтæй. Уæд райдæдтон æмдзæвгитæ финсун, уæд си ка бастъалдæй, уонæй газетти ке туххæй бакастæн, уони номерæнæн. Æндæр хузи мин цæруни амал нæбал адтæй. Имисгæ неци æркодтон, алли æмдзæвгæн дæр адтæй бæлвурд æвдесæнтæ...

Уæхæн хъурмæйдзаг зæгъуйнæггæй райдайуй дагестайнаг поэт æма æхсæнадон архайæг Миясат Муслимова æ уацтæй еу. Бесплен æверхъаудзийна-дæ аци силгоймаг æ зæрдæмæ уойисæбæл хæстæг, раст хе æнамонддзийнади хузæн хæстæг райста. Æ фурæрунæй ци фæцайдæ, уой нæбал зудта. Æма æ уоди рист æма тухст фæмæхстæнцæ æмдзæвгитæй... Уотемæй фæззиндтæй æ киунугæ «Тогигъæнст изæдтæ» («Ангелы во крови») дæр. Миясат Муслимовай уаци фиццаг хай кæсетæ 3-5-аг фæрстæбæл.

Мингай, сæдæ мингай дзиллитæ айдагъ Иристони æма Уæрæсей нæ, фал æнæгъæнæ дуйней хъæбæр берæ рауæнти нерæнгæ дæр ма хъонцæнгæй имисунцæ, еу æма инсæй анзей размæ сентябри райдзаст фиццаг бæнтти ци фудбæлах æрцудæй, уой æма, ка си бастъалдæй, уони рохс нæмттæ. Недзамантæй уæди уæнгæ ка нæма 'рцудæй, еци æверхъаудзийнади бахаудтæнцæ 1127 адæймаги, 334 си фæммард æй, уонæй ба 186 адтæнцæ сувæллæнттæ, сауæнгæ дзедзедай сабийтæ дæр. Астсæдæ адæймаги ба си фæцæнцæ аллихузон уæззау цæфтæ. Гъезæмайраг æртæ боней зæрддзæф нимæдзтæ... Куд гъæуама феронх кæна адæймаг?.. Нæ цæргæ-цæрæн-бæнтти нæ еци рист нæ нидæн кæндзæнæй... Имисдзинан... Хъонц кæндзинан...

НАЕ МАДДÆЛОН
ДИГОРОН ÆВЗАГ
ХЪАЗАР КÆМÆН
ÆЙ, Æ КАРНАБÆЛ
ИН КА ТУХСУЙ,
УОНÆЙ КОРÆН:

РАФИНСЕТÆ
ГАЗЕТ
«ДИГОРÆ»

2026 АНЗИ ФИЦЦАГ
ÆМБЕСÆН.
Æ РАФИНСУНИ АРГЪ
АНЗИ ÆРДÆГÆН ÆЙ
345 СОМИ ÆМА 48
КЪАПЕККИ.

ГАЗЕТ «ДИГОРÆ»
РАФИНСУН
ÆНГЪЕЗУЙ
«УÆРÆСЕЙ ПОЧТИ»
ЕУГУР ХАЙÆДТИ
ДÆР, УÆДТА МУХУР
УÆЙÆГÆНÆН
КИОСКТИ ДÆР.

ЦÆСТДАРД

АЛЦÆМÆЙ ДÆР
СÆБÆЛ АВОДУНЦÆ

Уæрæсей Æхсæнадон палати иуонгтæ косгæ балций иссудæнцæ Цæгат Иристонмæ. Сæ нисан адтæй Дзæуæгигъæуи æфсæддон госпитæли кусти хæццæ базонгæ ун.

Раздæри рагон тугъдон поликлиники бæсти 2020-аг æнзти исаразтонцæ нæуæг æма парахат бæстихай. Æ косгутæ куд зæгъунцæ, уотемæй алцæмæй дæр хуарз ефтонг æй. Сæрмагонд æфсæддон операций архайгутæ реабилитаци цæунцæ физиотерапевтон къæбинети, ес си бонигон стационар терапевтон хайади бундорбæл, æндæр равгитæ. Госпитæлæн æхеми ци специалисттæ нæ фагæ кæнунцæ, зæгъæн, нейрхирург, уони уайтæккæ 'рбахонунцæ æндæр медицинон косæндæнттæй. Гъуддæгутæ конд цæунцæ графикмæ гæсгæ.

Уæрæсей Æхсæнадон палати иуонгтæ æфсæддон госпитæли кусти хæццæ базонгæ кодта æ разамонæг, медицинон служби болкъон **Аркадий Смольников**. Куд загъта, уотемæй госпитæли ирæзти стратегимæ гæсгæ гъæуама фæззиннонцæ кафедритæ æма клиникитæ. Уой фæдбæл æ загъд адтæй:

– Куддæр нæмæ инфекцион незти хирургий æма травматологий кафедритæ фæззиннонцæ, уотæ рæнгъæмæ рахæсдзинан госпитæлæй тугъдон-клиникон косæндонæ исаразуни фæндæ. Уони исæнхæст кæнун нæ зæрди æй 2026 анзи уæнгæ, нур ба бал куст цæуы незтæ дзæбæхгæнæн-æртасæн бæстихайи арæзтадæбæл», – фæббæрæг кодта медицинон служби болкъон.

Поликлиники бæрни æнцæ дæсгай мин адæймаги – тугъдонтæ, сæ бийнонтæ, сæрмагонд æфсæддон операций ветерантæ. Штат æнхæстæй дæр æй конд, ес си травматологтæ, офтальмологтæ, ЛОР-дохтиртæ, урологтæ, эндокринологтæ, психиатртæ, стоматологтæ, тунидиагностики специалисттæ æма клиникон лабораторий косгутæ. Афтеки хуастæ дæттунцæ лæвар.

Иуазгутæ куд радзурдонцæ, уотемæй сæ балцийæй аразийæй байзадæнцæ, госпитæли еугур уавæртæ, равналæнтæ 'нцæ æнайеп.

ХУАРЗ РÆЗÆ ДÆР ХУАРЗ
РÆЗБÆЛАСÆБÆЛ ЗАЙУЙ!..

Нæ рагфидтæлтæй нæмæ ци берæ аллихузон зундамонæг зæгъдтитæ æрбахъæрттæй, уонæй еу æй: «Уиндгун рæзæ дæр хуарз рæзбæласæбæл зайуй!..» Цардарæзти хабар дæр уой æнгæс æй – æцæг æ рæзбæласæ ба хуннуй законæвæруйнадæ. Æма еци бæласæмæ, куд рæвдзæдæр зилд цæуа, уотæ нин нæ цардиугæ рæстмæгæнæг æгъдæуттæ зингæ зæрдæмæдзæугæдæр уодзæнæнцæ. Æма еци куст æнхæст кæнунæй ба, фиццаги-фиццагидæр, ихæсгин æй парламент, нæ депутаттæ. Цума еци æгъдауæй цæйбæрцæбæл ахедгæ 'й сæ архайд нæ республики законæвæргутæн? Уой фæдбæл Парламенти Сæрдар **Тускъати Таймораз** бæлвурдæй радзурдта айразмæ ин дзиллон хабархæссæг фæрæзнитæн минæвæртти хæццæ ци фембæлд адтæй, уоми.

Æ радзубандий райдайæни загъта:

– Ауæхæн фембæлдтитæ, мæнмæ гæсгæ, æнæмæнгæ гъæунцæ, æнцæ пайда, уомæн æма дзиллон хабархæссæг фæрæзнити ес равгæ адæми хæццæ комкоммæ дзубанди кæнунæн, цæмæй нæ куст уа æргом æма æхсæнадæн лæдæрдгонд.

Тускъай-фурти аци загъд уомæ гæсгæ æримистан, æма фембæлди рæстæг æ дзубанди адтæй æууæнгун, журналистти еугур фарстатæбæл дæр æ дзæппитæ адтæнцæ æнхæст æма лæдæрд.

Аци анзи фиццаг æмбеси Парламенти кусти туххæй дзоргæй куд фегъосун кодта, уотемæй еци рæстæги дæргъи арæзт æрцудæй авд æмбурди, исфедар кодтонцæ фараст æма дууинсæй республикон закьони. Депутаттæ ма æрдзубанди кодтонцæ республики социалон-экономикон æма æхсæнадон-политикон царди хæццæ баст федералон закьонти проектæбæл æма Уæрæсей

Федераций еуæй-еу субъектти законæвæруйнадон оргæнти хъæппæрæстæбæл. Парламенти сессити рæстæг байгъустонцæ районти бунæттон хеунаффæйади администрацити сæргълаугути радзубандитæмæ, бахастонцæ пайдахæссæг фæдзæхститæ. Уогæ е айдагъдæр еу æвдесæн æй, депутаттæ æма бунæттон хецаудзийнади оргæнти куст æнгом баст ке æй, уомæн.

Нур æртиккаг анз Парламенти депутаттæ алли мæйæ дæр цæунцæ республики районтæмæ æма базонгæ унцæ уонæми цардиуги уавæрти хæццæ, адæми хæццæ комкоммæ фембæлди фæрци базонунцæ син сæ тухстаг фарстатæ, паддзахадон программæ æма проекттæ районти куд æнхæстгонд цæунцæ æма сæмæ гъæууон хæдзаради, социалон æма царди иннæ къабæзти циуавæр æйивддзийнæдтæ цæуы æма идарддæр цæуа, еугур уони хæццæ. Куд рабæрæг уй, уотемæй еци программити фæрци хуæздæрæрдæмæ æйивддзийнæдтæ цæуы нæдти хæдзаради, райони центрти æма идæрддзæф гъæути хуæздæр кæнунцæ адæми цардиуги уавæртæ, зæгъæн, ахурадæ æма медицини лæггæдтæ.

Районтæмæ уæхæн косæг балций рандæуни размæ депутаттæ, Парламенти алли комитетти иуонгтæ рагацау рандæуонцæ уордæмæ, базонгæ си унцæ уоми уавæрти хæццæ. Фæдздзубанди кæнунцæ бунæттон цæргутти хæццæ æма æрæмбурд кæнунцæ æрмæг. Уæхæн фæткæ пайда 'й, цæмæй парламентон балци рауайа гъуддагондæр æма æнтæстгиндæр.

«Парламентон байгъуститæ», «Муниципалон сахат», пресс-конференцитæ – Парламенти кусти еугур аци мадзæлттæ агъазгæнæг æнцæ, цæмæй республики промышленности, ахуради, науки, æнæнездзийнадæ гъæуайкæнуинади, фæсæвæдон

политики, культурæ æма царди иннæ къабæзти ахсгаг æйивддзийнæдтæ ахедгæдæр хузи цæуонцæ, уомæн.

Тускъай-фурт æ радзубандий устур æргом раздахта нæ ирæзгæ фæлтæрти, нæ адæми уодварни хуæздæр менеугутæбæл, нæ Фидибæстæбæл æновуд æма æ сæрбæлтау арфаг гъуддæгутæй разæнгард унбæл гъомбæл кæнуни фарстатæмæ.

Уой фæдбæл дзоргæй, устур ахсгаг гъуддагбæл банимадта, еугур ахургæнæндæнтти дæр ке фæззиндтæй предмет «Уæрæсейаг паддзахади бундортæ».

– Устур куст ни домуй республикон бюджетмæ 'ркъæсун æма 'й исфедар кæнуни фарста дæр. Æфтуыгæтæ цийфæнди берæ ку уонцæ, уæддæр нæ фагæ кæндзæнæнцæ, хæрзтæ цæйбæрцæбæл хæдзардзинæй æнхæстгонд цæунцæ, уомæ никки лæмбунæгдæр цæстдæрд ку нæ уа, æма лæмбунæгдæр нимад ку нæ цæуонцæ, уæд. Еци гъуддаг ба домуй еугур ведомствитæ æма министрæдти еумæйаг æма ахедгæ архайд. Сæйрагдæр ба е æй, цæмæй бюджетон ихæстæ цæсгонгинæй æнхæстгонд цæуонцæ.

Тускъати Таймораз гъудимæ гæсгæ, ахсгагбæл банимау æнпæзуы нæ республики Парламент Уæрæсей иннæ законæвæруйнадон оргæнти хæццæ æмархайд æма æмгустади фæдбæл бадзурдтæ ке исаразуй, законæвæруйнадон еумæйаг мадзæлтти ке фæййархайунцæ, уой. Зæгъæн, аци анз уæхæн бадзурдтæ исаразтонцæ Мæскуй, Санкт-Петербурги хæццæ, Тюмени æма Запорожьей облæстти хæццæ.

Тускъай-фурти аци загъдмæ ба ма нæхердигæй бафтауæн уой дæр, æма хуæрзæрæги уæхæн бадзурд арæзт æрцудæй Владимир облæсти Законæвæруйнадон æмбурди хæццæ.

Фембæлди рæстæг журналисттæ Тускъай-фуртмæ ци фар-

Нæ республики Парламенти депутаттæн Дигори райони ци рацæугæ æмбурд адтæй, уой рæстæги Тускъати Таймораз æма райони разамонæг Цагъати Сосланæн разиндтæй берæ дзубандийæгтæ райони социалон-экономикон райрæзти равгити фæдбæл.

статæ равардтонцæ, уонæй еу адтæй, адæм хъæбæр ке батухстæнцæ сæ дзæхæрадæнттæ донафсес кæнуни туххæй си æгæр берæ фæддонтæ агорунмæ ке гъавунцæ, уой фæдбæл. Æ дзупп адтæй цубур æма бæлвурд:

– Алли гъуддаг дæр, уæлдайдæр ба адæми цардиугæбæл цидæр хузи ка фæззиндзæнæй, е æвзаргæ 'й хецæнæй æма лæмбунæг бундортæбæл. Цæргутæбæл уæлдай уæзæ ка æвæруй, уæхæн унаффитæн хæссæн нæйес. Кæсун гъæуы, донхуаруг æцæгæйдæр кæми гъæуы, еци хумзæнхити фæзуат цæйбæрцæ 'й, фиццагидæр, уомæ гæсгæ. Еци гъуддаг бæрæггонд цалинмæ не 'рцæуа, уæдта уой фæсте зæнхи хайи хецæу æма фæрæзнитæ дæттæг компаний æхсæн бадзурд фæдаргонд цалинмæ не 'рцæуа, уæдмæ еци тариф адæмбæл æвæрæн нæйес.

Фембæлди рæстæг ма еума фарста адтæй сæрмагонд æфсæддон операций архайгутæн æма сæ бийнонтæн агъази мадзæлтти туххæй. Уомæн дзупп дæттæй, Парламенти Сæрдар загъта, еци фарста ке æй законæвæруйнадон æма æнхæстгæнæг оргæнтæн сæ кусти ахсгагдæртæй еу. Зæгъæн, æфсæддонти исуæгдæ кодтонцæ транспортон хъалон фæдунæй. Хе амалгъондон куст кæнуни фæндæ ба си ка искодта, уонæн хъалонтæ фæдуни гъуддаг зингæ фæррæуæгдæр кодтонцæ: æхсæз проценти фæдун кæми гъудæй, уоми нур фæддзæнæнцæ айдагъдæр еу процент, финддæс проценти фæдун кæми гъæуы, уоми ба – æхсæз проценти.

Фарстатæй беретæ адтæнцæ промышленности райрæзт рапарахат кæнун æма инвесторти æргом республикæмæ раздахуни мадзæлтти хæццæ, адæмæн кусти бунæттæ аразунмæ, Беслæни Генералон пълани нисантæ æнхæст кæнуни, туризми къабази хузæнон æма гъæугæ уагæбæл ирæзти, национ рахастдзийнæдтæ æма нæ республики цæрæг алли адæмихæттитæ æма аллихузон динти 'хсæн рахастдзийнæдтæ багъæуай кæнуни, адæм кæрæдзæй цæмæй лæдæронцæ æма кæрæдзæмæн аргъ кæнун куд зононцæ, уæхæн æхсæнадон бундортæ аразун æма æндæр фарстатæ хæццæ баст.

Фембæлди кæронбæттæни, Тускъати Таймораз зæрдæ байвардта алли анзи æмбеси дæр дзиллон хабархæссæг фæрæзнити минæвæртти хæццæ уæхæн фембæлдтитæ аразунæй.

* * *

Аци æрмæг мухур кæнæн уомæ гæсгæ дæр, æма сæрдигон фæлладуадзæнтти фæсте нæ республики Парламент райдæдта æ куст. Æма син нæ зæрдæ зæгъуй, цæмæй сæ архайд уа æнтæстгин, Цæгат Иристони æма дзилли хуарзæн.

БЕСЛÆН – МÆ ЗÆРДРИСТ, МÆ ХЪОНЦ...

Миясат Муслимова,

Уæрæсей финсугути Цæдеси дагестайнаг хайади сæрдар:

– Мæ сæргæй ниллæг ковун Иристони адæми фæдар зунд æма лæгдзийнадæн, еци æвæрхъаудзийнадæн ке бафæразтонцæ, уой туххæй. Иронх ми некæд уодзæнæнцæ, амæнатæй ерæгзунгæнгæй ка фæммард æй, уони рохс нæмттæ. Хуцауæй корун амонд еугур сувæллæнттæн, фæндуй мæ, цæмгæй уæхæн æвæрхъау цаутæй амæй фæстæмæ гъæуайгонд уæн...

Ме 'ригон бæнттæй фæстæмæ æмдзæвгитæ нæ финстон, мæхæцæн уотæ бахъоди кодтон. Еци бæнтти ба айдагъдæр ма æмдзæвгитæ байзадæнцæ: æхсæвигæнтти Беслæнбæл сагъæсти уойисæбæл ранихъулине, æма мæ бон нæбал уидæ, мæ кæундзæг мин мæ хъаурæ басæттидæ, æма, уæд стъоли разæй кæугæй фестинæ... Фал бабæй уæддæр ме 'мдзæвгитæмæ раздæхинæ... Мæ цæстисугтæ нихъуæргæй, æдзæмæй, сувæллæнттæ ма райгъал уонцæ, зæгъгæ, кодтон мæ куст. Фæндадтæй мæ æдзæрд минкъий уодти ном иссерун æма уæддæр уотемæй син сæ гъезæмарæгæнæг нийеругути фарсмæ балæуун, уомæн æма етæ ма еци дзаханай адтæнцæ. Беслæни туххæй æмдзæвгитæ финсун ке райдæдтон, уомæн ма адтæй еума рæуагæ – фудбæлах кæми 'рцудæй, уоми ист къартæ. Уони фæдбæл некæци дзубандитæ гъудæй, етæ сæхуæдтæ сæхæбæл лæдæрддæрæй дзурдтонцæ, гъудæй айдагъдæр æдзæм адæргæй Хуцаумæ ковун. Еци фудбæлах ка исаразта, уонæмæ дзорун ба æнæсæрфат гъуддæг æй.. Мадта зæрдæскъуд ка фæцæй, уони дæр радзубандитæ нæ гъæунцæ. Айдагъдæр ма гъудæй, къарти ка 'й, уони туххæй дзорун... Уой дæр æнæмæнгæ – сæхе номæй.

Мæ киунугæ «Тогигъæнст изæдтæ»-йи («Ангелы во крови») фиццæг сифæбæл ци къарæ исæвардтон, уоми – дзуварæ тогæйдзæг къохи. Фæстæдæр базудтон, уотемæй ист æрцудæй Кцойти Вики къох. Хуцауæй арази, фæйиервæзтæй. Цъæхахстæнæг бæгънæг биццеуи къарæмæ гæсгæ ба циртдæвæн, æнгæлдæн, Италий исаразтонцæ. Е дæр устур нисанеуæги хæццæ къарæ 'й, кæций «исдзорун» кодтон, сувæллон æ марæгмæ æ

масти фæдбæл ке дзоруй, сауæнгæ Хуцауи хæццæ буцæуи хузи, еци дзурдтæй: «Убей мой крик, убей мой плач, мое рожденье, /Мой первый вскрик – предчувствие тебя, /М если ты и я – Его творенье, /Я открываюсь Боже, от себя».

Æ тоги ка исæвдудлæй, уæхæн сабийи æ къохти ка хæссуй, еци нæлгоймаги къарæ... Цæйбæрцæ 'нцæ етæ – радзорун ке номæй гъавтон, ке номæй мæ фæндадтæй нæ сагъæстæ æма кемæнтæ исгъæр кæнун... Æма ма си цæйбæрцæ гъе уотемæй лæуунцæ ме 'фснайæнти, уомæн æма 'й еу афони балæдæрдтæн, еци æвæрхъаудзийнадæбæл бандзæвун мæ бон ке нæбал æй, мæ зæрдæ ке нæбал ниффæраздзæнæй. Уотемæй ба мæ куд хъæбæр фæндадтæй алке туххæй дæр си ниффинсун...

Фæстæдæр, цæйбæрцæдæр рæстæг ку рацудæй, уæд æй æрæстæфтæн, æмдзæвгитæмæ беретæмæ барæ-æнæбæри дæр æфуд ке 'рцудæй дуккаг хай – сабийи кенæ мади ковуни хузæн. Æма мæ бон нæ адтæй балæдæрун еу гъуддæг: æз сæ финстон Хуцауи размæ уайдзæфи хузи, еци æвæрхъау цау æрцæун ке бауагъта æма нæ уомæй ке нæ байергъæв кодта, уой туххæй, фал æмдзæвгитæ ба сæхе æгъдауæй финст цудæнцæ куд Хуцаумæ ко-вæнтæ, нæ кемæнти æбарæй... Æ хæццæ еумæ хъонцгæнгæй, уайдзæф ин кæнунæй си неци уогæй.

Ци адтæй е? Бродскийи загъдау, æвзаги хецмæрездзийнадæ, æви мæ меддуйней ке нæ лæдæрдтæн, уæхæн тухти уæлахæз? Нæ зонун, нæ зонун...

* * *

Нур, Беслæни туххæй ци киунугæ ниффинстон, уордигæй æмдзæвгитæ мухургонд ку 'рцудæнцæ ли-тературон журналти, уонæмæ æма

Александр Блок æма Михаил Лермонтови æмдзæвгити хæццæ еумæ сæбæл зундгонд композитор Ширвани Чалаев æмзæртæгæнгутæн æма тæнон ефтонгæрзти оркестрæн ку ниффинста симфонион уадзимис «Æдзæрд сувæллæнттæбæл рекви-ем» («Реквием по убиенным детям»), уæд мæ бон æй фæдарæй зæгъун: аййевадæ уотид нæ æрхеуон кæнуй уæхæн «эстетикæй изол» темитæ, уомæн æ бон нæй уонæмæ е 'ргом нæ раздахун. Поэтикон æгъдауæй къæрцгъос ка уа, е уайтæккæ ра-тасдзæнæй лæмæгъ финститæ æма кæнгæ миутæ, сайд æма рæстдзий-надæ. Берæ æнзти дæргъи мæ бон нæ адтæй ме 'мдзæвгитæ барæвд-зæдæртæ кæнун, уомæн æма си мæхе райеуварс кæнун æгириддæр мæ бон нæ адтæй, темæн е 'рфити æгæр балæгарстон, нæ фæразтон уой гъезæмарæдзийнадæй рацæун. Мадта сæ адæми размæ гъæргæй кæсун дæр мæ бон нæ адтæй – мæ хъуртæ фенод уиуонцæ. Нур ба, рагæй æхе цардæй ка цæруй, еци æмдзæвгитæмæ æйивддзийнæд-тæ нæбал бахастон...

Анзи фæсте рандæ дæн Бес-лæнмæ... Уогæ мæ гъудити еудад-зугдæр уоми адтæн, номæй-номмæ зудон сувæллæнтти æма сæ ний-еругути. Беслæнмæ бахъæртæн 2 сентябри сæумæй æма уайтæккæ-дæр фæннæхстæр дæн сколамæ. Уоми бацæуæни лæудтæнцæ гъæ-уайгæнгутæ æфсæйнаг гарзæгги хæццæ, æсгарунцæ ардæмæ цæуæг адæми хизинтæ. Мæ хизинмæ мин гъæуайгæнæг кизгæ куд кастæй, уотемæй си кутемæйдæрти æркал-дæнцæ мæ финст æмдзæвгити хæц-цæ гæгъæдитæ. Кизгæ десгæнгæй фæрсуй:

– Ци 'нцæ атæ?..

Зæгъун, æмдзæвгитæ. Уæдмæ еци гæгъæдити æхсæн ку рауни-дæ сифæ ме 'мдзæвгæ, æ сæргонд «Азæ». Æма мин кизгæ æнæнгæл-ти уотæ ку бакæнидæ:

– Мæ хуæрифурт адтæй... Дæ финст мæнæн ниуадзæнæ?..

Фæцæуон сколамæ. Фæндуй мæ ме 'мдзæвгитæ нийеругутæн балæвар кæнун, фал мæ нифс нæ хæссун – лæдæрун æй, сæ сувæл-лæнтти исæфти æвæрхъаудзийна-дæ ма син æз дæр мæ финститæй сæ зæрдæбæл æрлæуун кæнон, е цæйбæрцæбæл раст нæй... Ревæд къæрæзгитæ, тугур никкалдæй, зин-

нунцæ иннæ азгъунсти ихæлддзæг-тæ, фæрстæбæл финститæ... Адæм фæрсæбунти æгомугæй лæуунцæ, райгъусунцæ айдагъдæр сæ уæззау нийнæфт, туххæйти уорамгæ кæун-тæ... Фæрстæ – къартæй се 'мид-заг... Цæйбæрцæбæл алæмæсти рæсугъд цæсгæнттæ...

Æгуппæгæй лæуун еу сауда-рæг силгоймаги рази – мæ бон нæ иссæй уойисæбæл æгæрон æрхун æма фудонхи еувæрсти рацæун. Къартæмæ кæсгæй, е цидæртæ æ меднимæр дзоруй. Кумæ кастæй, уомæ гæсгæ гъавун, æ сувæллон си кæци 'й, уой рартасун, фал нæй мæ бон. Æхе ин бахъор кæнунмæ ба мæ нифс нæ хæссун, фал уотемæй ран-дæун дæр мæ зæрдæ нæ комуй... Æрбахъури кодтон силгоймаги, фæрсун æй:

– Ка дин ес ами?..

– Мæ кизгæ...

Æма бабæй некæбал уинуй, неке игъосуй. Нийнæфтæй: «Мæ бон нæй æнæ дæу...»

Куд базудтон, уотемæй е Туа-ти Инни мадæ 'й. Иннæ е 'нсувæри хæццæ фæзæнттæ адтæнцæ. Еци сæумæ еугурæй дæр еумæ скола-мæ рараст æнцæ.

– Фиццæгидæр æй æз балæ-дæрдтæн, фудгæнугтæ ке 'рбам-пурстонцæ, уой. Иннетæ райдайæ-ни уотæ æнгъæл адтæнцæ, æма е уотид æримисгæ равдист æй. Фал æз ба куддæртæй балæдæрдтæн, ци бæлахи бахаудтан, уой, гъæр кодтон мæ бон куд адтæй, уоте-мæй сувæллæнтти еувæрсмæ, æдас рауæнмæ æсхустон. Мæ биц-цеу медæмæ æмпурста, æ хуæри иссерун æй фæндадтæй. Е ба зал-мæ бахаудтæй...»

Азуймаг уодхуартæ адæми ци залмæ бакодтонцæ, уоми уойбæр-цæбæл исберæ 'нцæ, æма кæрæд-земæ фурæнгом бадтæнцæ, уотид хе фæззæлунæн дæр син равгæ нæ адтæй, минкъий фæзмæлдæй дæр иннетæ истухсиуонцæ. Фудгæнæг ку фæццæф кодта нæлгоймæгтæй еуей, уæд е залбæл хъæрæуæй, æ тог калгæй, зилдæй æма æхецæн бунат нæ ирдта. Еугурæй дæр си сæхе еувæрс кодтонцæ. Куд дзурд-тонцæ, уотемæй æй айдагъдæр Иннæ æ фарсмæ 'рбадун кодта, æхуæдæг дæр фуртæссæй æ кеми нæ уогæй, уотемæй. Цæй-бæрцæбæл берæ 'нцæ уæхæн ха-бæрттæ...

Зелун идарддæр. Бетрозти

къарти рази – саударæг уосæ. Ба-лæдæрдтæн æй, Эммæ ке æй, уой. Уæдмæ æвæрхъаудзийнади туххæй цидæриддæр бакæсæн адтæй, уони зудтон. Æнæдзоргæй имæ мæ фин-стити тъæффитæ равардтон.

Уоми, Беслæни, фембалдтæн Мзийи хæццæ. Æ еунæг кизгæ Беллæбæл ин финста Эльвирæ Го-рюхина. Гурдзий æ рæстæги фудра-кæндтитæ цудæй, уони бæлахæй уордигæй раледзæг силгоймагæн ами дæр æ ирисхъæ æгъатир раз-индтæй, амондмæ бæлгæй фена-монд æй...

Беслæни æвæрхъаудзийнади ка бастъалдæй, еци тæрегъæддæгтæ кæми æвæрд æнцæ, сæ еци еумæй-аг уæлмæрдти исæмбалдтæн дууæ æдзæрд фазони Аслан æма Сосла-ни нанабæл. Цал хатти æрбацæу-ина æрдæмæ, уал хатти æй уоми байафинæ. Курдта ми, цæмæй æнæмæнгæ ниффинсон æ уруссаг киндзæ Златæбæл. Ахургæнæг ад-тæй, амæнати исуæгъдæ кæнуни операций рæстæг фæммард æй. Аци уæлмæрдти ма мæ нифс нæ бахастон Хъариати Эмми мадæмæ бацæун, æ фурристæй цавддори ху-зæн ниццæй.

Беслæни фудбæлахæй анзи фæсте сколамæ ку бацудтæн, уæд си фæуидтон, террористтæ амæ-нати ци зали дардтонцæ, уордæмæ ке бахудтонцæ, еци силгоймаги – æ къæхтæбæл нæбал лæудтæй, æ фæстаг хъауритæй æзмалдæй. Æ зæрдæскъунæн цъæхахст ми некæд феронх уодзæнæй...

Нийеругути хæццæ ку дзубанди кодтон, уæд мæмæ алли хатт дæр уотæ кастæй, цума уони хабæрттæй æвæрхъаудæр нецибал фегъосд-зæнæн. Фал бабæй... Беслæнмæ дуккаг хатт ку æрцудтæн, уæд баф-тудтæн Таучелати æдзæрд хуæрти хæдзарæмæ. Се 'ригон мадæ, фуд-хузгомау силгоймаг, компьютер ис-косун кодта æма си уодаист къартæ хатун байдæдта. Ревæд сугъд зали къартæй еуей бауорамгæй, æ фæ-сос гъæлæсиуагæй загъта:

– Нуртæккæ дин мæ кизги рав-дæдзæнæн...

Кæсун, фал саусугъд фæй-нæгутæй уæлдай неци уинун. Уа-линмæ мæ цæститæ ратартæ 'нцæ – бауæри минкъий хай, фунук мин равдиста!..

БЕСЛÆН – МÆ ЗÆРДРИСТ, МÆ ХЪОНЦ...

— Светланæй æн-
дæр нецибал байзадæй...
Иринæ ма æгас адтæй,
залæй æй ку рахастон-
цæ, уæд. Æ дзиккотæ
уорс-уорсид фестадæнцæ. Хæсгæ
'й бæргæ ракодтонцæ, цæрунгъон
нæбал иссæй... Куддæр æй раха-
стонцæ, уотæ æ уод исиста...

Айдагъ уони минкый гъæунгæй
нæудæс сувæллони амæнати баха-
удтæнцæ. Фæййервæзтæнцæ ма си
еугæйттæ.

Беслæни æз сæрмагондæй
некæд агурдтон нийергути ра-
фæрсун æма син сæ дзубандитæ
ниффинсун туххæй... Некæд...
Дзубанди кодтон, æнæнгæлти мин
дзубандигæнгæ ке хæццæ рауайи-
дæ, кенæ мæмæ æхуæдæг ка 'рба-
цæуидæ, уони хæццæ. Мæхуæдæг
сæ мæхе фæндæй еци дзубанди-
тæн байагорон, уой ба мæхецæн не-
кæд исаккаг кодтон. Раст зæггæй,
уогæ ба еухатт адтæй уотæ дæр
— мæхуæдæг бадзурдтон **Ислами**
мадæмæ. Æгæр æгъатир мæмæ
кастæй нийергути нæуæгæй ба-
бæй имисуйнæгтæ азари багæлд-
зун. Нийергути хæццæ ахиддæр
базонгæ уийанæ æмдзæвгæ ниф-
финсун фæсте. Зæггæн, **Алани**
мадæ **Анети** хæццæ куд рауадæй,
уотæ. Еугурæй дæр ма гъуди кæ-
нунцæ, Руслан Аушевæн куд бан-
тæстæй æвæрхъудзийнади дуккаг
бон еци залæй силгоймæгтæ к'уар
сæ дзедзедæй сувæллæнтти хæц-
цæ рахæнун, фæййервæзун кодта
æхсæз æма инсæй адæймаги... Æ
сувæллони раветун æма инней
хæццæ байзайуни фадат уодхуар-
тæ некæмæн лæвардтонцæ. Мадæ
гъæуама æхуæдæг равзурстайдæ,
æ бæдæлттæй ка фæййервæзтæй-
дæ, уой... Æма еци силгоймаг уой
фæсте æ цæргæ-цæрæнбæнтти
æхе куд нæ хуардтайдæ...

Хаттæй-хатт уотæ дæр рагъуди
кæнун, æма, ка 'й зонуй, хуæздæр
адтайдæ, мæхæуæг сæмæ мæхе
зæрдтæй ку цудайнæ, сæ хæццæ
ку дзубанди кодтайнæ, сæ содзаггæ
зæгъуйнæгтæ фæдздзуронæн син
равгæ ку исаразтайнæ, кæдимайди
ба си еуцæйбæрцæдæр фæууæгъ-
дæдæр адтайуонцæ, сæ зæрдити
туппуртæ сæ еуминкый уæддæр
исуагътайуонцæ.

Ислами мади хæццæ мин дзу-
банди ку байеудагъ адтайдæ, уæд
ин уæддæр естæмæй фæййагъаз-
гæнæн адтæй? Ка 'й зонуй, еци агъ-
аз уæдмæ æгæр райрæги æй? Уомæ
гæсгæ ба хъæбæр арфиаг дæн,
Беслæни ка фæййервæзтæй, уонæн
нифстдæттæг дзурдтæ араехстгай ка
иссеруй, уонæй. Аци æвæрхъудзий-
нади рази тæккæ æнæхийнондæр
æргъудигонд цидæртæ æвæрхъу
рæстдзийнади рази неци давунцæ.
Уомæ гæсгæ ме 'мдзæвгити сорæт-
тæ æз имисгæ нæ кодтон, еугурæй
дæр æнцæ æцæг, уомæн æвдесæн
ба уодзæнæнцæ, ирисхити æцæг-
дзийнадæ кадæриддæр зонуй, етæ.

Еци бон изæрæй бабæй нæуæ-
гæй скъоламæ бацудтæн. Адæм си
берæ нæ адтæй, фулдæр — саударæг
нийергутæ. Фал æй зудтон, Беслæн

еугурæй дæр уæлмæрдтæмæ ке
рандæнцæ. Æхсæвæй-бонæй уоми
адтæнцæ. Сæ сувæллæнттæй фæх-
хæцæн ун нæ кумдтонцæ, сæ фæстаг
сахат сæ рази ке нæ фæцæнцæ,
уой туххæй сæхе æфхуардтонцæ.
Сувæллон æ райгурцæй фæстæ-
мæ цардбæл æууæндæгæ 'й. Æ еци
æууæнкæ ин уæхæн æгъатир цæф
никкодта æма ин цийфæнди фæдар
адæймаг дæр нæ бафæразтайдæ.
Гæрр, сувæллони æ райгурцæй фæ-
стæмæ гъæу мæлæтмæ цæттæ
кæнун, адзалæй зæрдрист унбæл,
æнæгъæнæ дуйнейæн æ зунд ке
фæццудæй, уой балæдæрун кæнун?
Куд ес еци æвæрхъу хабæрттæ су-
вæллони уоди бауадзæн?..

Зали мæмæ 'рбацудæнцæ
цалдæр силгоймаги æма мæ ба-
фарстонцæ, сæ сувæллæнтти тух-
хæй æмдзæвгитæ ка 'рласта, еци
дагестайнаг силгоймаг ду дæ, зæгъ-
гæ. Уоййадæбæл мин дузæрдуггæ
нæбал адтæй: сæ сувæллæнтти
туххæй загъд алли дзурд дæр сæ
гъæуæг кæнуй. Æз ба мæ алли дзур-
дмæ дæр гъавгæ-гъавгæй æвналд-
тон. Беслæни туххæй æмдзæвгитæ
хъæбæр берæ ес. Адæми кемантæ
балæдæрæн нæйис, фал дзурдтæ
ахид адтæнцæ эмоцити лæмæгъ
рохсауон. Лæдæрун æй, мæ дзурд-
ти дæр фæгæ хъаурæ нæйис, фал
уой дæр зонун, æма сæ бакæсгугæй
берети зæрдити ке æвзурун кодтон-
цæ дзуаппон рист. Æма архайдтон
уобæл, цæмæй æмдзæвгити ахе-
дундзийнадæ, цæбæл финсун, еци
гъуддаги ахсгагдзийнадæмæ гæс-
гæ ма уа.

Фæстæдæр бацудтæн беслæй-
наг мадтæлти Комитетмæ. Хæстæг
æй, фондзæладзугон азгъунсти
фиццæг уæладзуги æй. Ами алке-
дæр æхе гъуддагбæл архайуй, уомæ
гæсгæ син æнгъезуй æнцæдæй ба-
дун, неке хъор кæнгæй. Фудракæнди
анзи бонмæ берæ адæм æрцудæй,
сæ фулдæр — журналисттæ. Стъол-
бæл к'арти альбомтæ, аллирауæн
уагъд киунугутæ, мухури фæрæзни-
ти æрмæгугæ. Ме 'мдзæвгитæ ко-

митети косгугæй еуемæ ниуагътон
æма бабæй фæстæмæ — скъоламæ.
Изæрæй æрбаздахтæн. Еугурæй
дæр дзуронцæ В. Путини хæццæ
фембæлдмæ балций туххæй, ка-
дæртæ уобæл арази нæ 'нцæ, зæгъ-
унцæ, еци фембæлд ке неци рат-
дзæнæй. Цалдæремæй, æвæдзи,
рандæунбæл нæбал исарази 'нцæ.
Журналисттæ æнгъæлмæ кæсунцæ
фембæлди архайуги æрбаздæх-
тмæ, цæмæй сæ хæццæ æхсæвæ
дæс сахаттæбæл пресс-конференци
исаразонцæ. Кæсун, æма еу нæйл-
гоймаг ме 'мдзæвги сифæ ксерокси
рауагъта, æма комитети косæги
хæццæ радзубанди кæнгæй, мæмæ
'рбацудæй. Зæгъуй, æ еугур хæ-
стæгугæ дæр агорунцæ æмдзæв-
гæ «Азæ». Æ кизгæбæл финст æй.
«Уотæ финст æй, цума нæ кизгæ
нæ хæццæ æхуæдæг дзуруй. Ду ба
еугур хабæрттæ дæр цума дæхе-
бæл бавзурстай...» Гъеуæд æй ба-
лæдæрдтæн, дзæгъæли ке не 'рцуд-
тæн... Азæ сæ еунæг кизгæ адтæй...

Владимир Путини хæццæ фем-
бæлди туххæй нийергути имисуй-
нæгтæй скъуддзæгтæ дзиллон ха-
бархæссæг фæрæзнити мухургонд
æрцудæнцæ. Силгоймæгтæ æма
Президенти 'хсæн рауадæй уæз-
зау дзубанди. «Президенттæ ниссау
æй...», — загъта ин æ уавæри туххæй
нийергутæй кадæр.

Дудиати Сусанна ин уæд загъ-
тæ:

— Исон, 3 сентябрь, тæккæ
æвæрхъудæр, тæккæ саудæр бон
æй Уæрæсей историй. Е ба цуа-
вæр уодзæнæй, е берæ цæмæйдæрт-
ти аразгæ 'й. Æма исон ку иссерай,
Беслæн æма дæмæ æнæгъæнæ
Уæрæсæ дæр ци дзурдтæмæ æн-
гъæлмæ кæсунцæ, уæд етæ уод-
зæнæнцæ фæсмони дзурдтæ.

Гъæуама сæ иссерай дæ зæрди,
айдагъдæр етæ раздахдзæнæнцæ,
Беслæни кæмæ 'нгъæлмæ кæсун-
цæ, еци æууæнкæ. Раздахун, аци
паддзахади ма сæбæл кадæр ке
ауодуй, аци паддзахади цæрун ке
æнгъезуй, цæруни бартæ си гъæ-

уайгонд ке цæуонцæ, еци æууæнкæ.
Еци дзурдтæй берæ аразгæ 'й, нæ
исонибон цуавæр уодзæнæй, е.

Владимир Путин ин дзуапп ра-
вардтæ:

— Æнцæ мæмæ еци дзурдтæ.
Фал нурма ес, мæн æма сæ Уæрæ-
сей адæмхæттити нихмæ ка ис-
раза, уæхæн тухтæ...

Нийергутæй еу Президент-
мæ равардта сувæллони к'оxæй
финст анкети сифæ. Уоми финст
фарстатæй еу адтæй: «Дæ мæтæ
цæбæл æй?», æма сувæллонæн
æ дзуапп адтæй: «Уæрæсæбæл».
Владимир Путин еци сифæ æхе-
цæн райста.

2005 анзи 4 сентябри сæумæй
рандæ дæн Дзæуæгигъæумæ æд-
зард **Хадихъати Ислами** мади
хæццæ фембæлунмæ. Аци биццæуи,
рауагъдон к'ласи ахурдзауи туххæй
мин радзурдтонцæ Беслæни мад-
дæлти Комитети. Е уæд амæттæгтæ
хæццæ зали уогæй, сувæллæнттæн
нифситæ æвæрдта, сабур сæ кодта.
Лæгмартæй имæ еу рамаестгун æй,
раскъафта æй æма æ рази рай-
вардта, нуртæккæ дæ фехсдзæнæн,
зæгъгæ, имæ бавзиста. «Нæ мæ ра-
мæрдзæнæ. Æз Ислам дæн», — еци
æндиудæй ин загъта биццæу, æ цæ-
ститæмæ ин кæсгæй. Хъæбæр сæ-
рустур адтæй æ номæй. Нимпурст
ку райдæдта, уæд залæй бæргæ
ралигъдæй, фал, к'æразгæй рахе-
зун хъаурæ кæмæ нæбал адтæй,
еци кизги кæун ку райгъуста, уæд
фæстæмæ фездахтæй уомæн фæй-
йагъаз кæнунмæ. Фал... Нæмуг æ
реуи бахизтæй, фæммард æй...

Фатими хæццæ телефонæй ку
дзурдтон, уæд æй бафæндадтæй,
цæмæй имæ сахармæ фæццæуон.
Æ дзубанди ин мæ зæрдæмæ хæ-
стæг райсгæй, æнæ цæуæн мин ке
нæйис, уой балæдæрдтæн. Уарун
бон адтæй. Цалинмæ ин æ хæдзарæ
агурдтон, уæдмæ дæр нæма зудтон,
ци ин дзордзæнæн, уой. Цæмæн
æрцудтæн? Нæдæр журналист нæ
дæн, нæдæр æ хæстæг кенæ æм-
зæнхон. Куд мæбæл исæмбæлдзæ-

нæй? Æ хæццæ дзуронæн цуавæр
дзурдтæ иссерæн ес? Цалдæр æмд-
зæвгемæй уæлдай мæ хæццæ неци
райстон.

Нæ еци фембæлдæй мæмæ
уæззау имисуйнæгтæ байзадæй.
Фæууидтон уодæгасæй мард адæй-
маги. Еууатон ревад фæтер. Теле-
визори суткагæй зелуй еци бони
цаути финсти хæццæ кассетæ.
Æдеугурæй æртæ минутти... Фиццæг
дзæнгæраги бæрæгбон... Берæ су-
вæллæнттæ, рохс цæсгæнттæ, уорс
баниткæ, æгæрон цийнæдзийнадæ,
медбилтихут... Æма мæнæ хе-
стæркъласон — бæрзонд хуæрзонд
биццæу. Кадæр имæ фæдздзурдта,
æма имæ ходгæй бакастæй. Идард-
дæр камерæ ниддæлæ-уæлæ кодта,
адæми цъæхахст райгъустæй — фуд-
гæнгутæ 'рбампурстонцæ... Еунæг
фурт...

Еци бони хабæрттæ кæрæй-
кæронмæ æримисунгъон нæ дæн.
Фал уой ба зонун, æма Фатими æ
фураерхунæй гъезæмарæдзийнади
хузæн æбуалгъ цардæвзарæнти ке
некæдма бахаудтæн. Нæ фембæл-
ди цалдæр сахатти ниддаргъ æнцæ,
рæстæги æма итигъдади æвæрæзд-
зийнади хузæн, уоми дзурон дæр,
нæ дзурон дæр, сагъæс кæнун дæр
адтæй айдагъдæр цæстисугтæ æв-
загæй. Фал Фатимæмæ цæстисуг
нæбал байзадæй, игъустæй айдагъ-
дæр мæлæти к'ахбæл ниллæууæг
мадтæл берæги неун. Æ гъæлæс
æдзæрæг рауæни æнæдон зæнхи
хузæн нискъудтæ 'й. Анзи дæргъи
некумæ рацудæй, неке хæццæ
æмбалдæй, айдагъдæр æ зæрдæ
рæдудта, суткагæй кассетæбæл æ
фуртмæ кæсгæй æма си фудевæг
кæнгæй. Æнæгъæнæ дуйнейæй
æхе ка рацох кодта æма е 'нæуинон
кæмæн фестадæй, е мин мадтæлти
Комитети силгоймæгтæ туххæй уотæ
дзурдта:

— Кæцæй сæмæ ес дзурони, ци-
дæртæ агорони, кумæдæр цæуни
хъаурæ?..

Нæбал æй æ фурт. Нæ ин бий-
нонтæ, феронх си æй царди адæ.
Уой фæсте дæр телефонæй ахид
дзурдтан. Уалинмæ ин раивистон
æмдзæвгæ «Ислам». Ниффинстон
æй уотæ, цæмæй ин е исуа æ фур-
ти нистауæн, дæхемæ идарддæр
цæруни хъаурæ иссерæ, зæгъгæ,
æ фурти фæдзæхст!.. Зонун æй,
фæстæдæр Фатимæ æхуæдæг дæр
куд дзурдта, уотемæй æй еци æмд-
зæвгæ цардмæ раздахта. Централ-
лон телеуинунадæй æвдистонцæ
кинонивæ æууæндундзийнади æма
цæрунгондзийнадæмæ æздæху-
ни дессæгтæ туххæй, дзубанди си
цудæй Фатими туххæй дæр: Иеру-
салиммæ рандæй, берæ си фæк-
ковгæй, нæуæгæй бæдолгин бацæй.
Æхцæуæн мин æй, сувæллæнттæ
ин ке ес.

Беслæнмæ мæ еци балций рæ-
стæг ма куд базудтон, уотемæй лæг-
сирдти ахæстæй ка фæййервæзтæй,
уонæй беретæ сæ дин райивтонцæ.
«Аллах Акбар», зæгъгæ, еци дзурд-
тæй резун байдæдтонцæ, уомæн
æма син сæ сувæллæнтти тогдзук-
тæ уотæ гъæргæнгæй цагътонцæ.

Главнокомандующий советскими войсками на Дальнем Востоке маршал А.М. ВАСИЛЕВСКИЙ принимает доклад. Порт-Артур.

ДЕСАНТ НА ХОККАЙДО ОТМЕНИЛ СТАЛИН

Андрей ВАНДЕНКО

Один из наиболее авторитетных экспертов по теме Второй мировой войны и российско-японских отношений, профессор Института стран Востока, доктор исторических наук, член Союза писателей России Анатолий Кошкин пришел на интервью не с пустыми руками: принес недавно изданную книгу «Японская дилемма 1941 года: удар на север или на юг». Естественно, разговор шел о событиях восьмидесяти-с-гаком-летней давности...

— Что касается истории советско-японской войны, то подозреваю, большинство наших с вами соотечественников и об этом знают не слишком много.

— Все верно. У многих очень поверхностное и приблизительное представление о событиях лета 1945-го. Что, впрочем, легко объяснимо.

Проблема, как ни странно, в величии победы советского народа над гитлеровской Германией и ее союзниками. Масштаб того подвига заслонил собой остальное.

Против нас воевали представители многих стран. Напомню такой факт: рейхсканцелярию в Берлине до последнего защищали остатки французской дивизии «Шарлемань». По сути, СССР вел борьбу не только с немецкими фашистами, но и с их последователями из всей Европы.

Одержанная победа крайне важна, однако на ее фоне война с Японией несколько теряется. Кстати, у нас принято называть эту страну милитаристской, я же на основе собранных многочисленных документов утверждаю: Япония была не менее нацистским государством, чем Германия. Со школьной скамьи маленьким потомкам самураев внушались идеи об их избранности и божественном происхождении, об императоре как о посланнике небес, превосходстве над другими нациями... Шовинизм чистой воды!

Отсюда пренебрежение к остальным народам. Что важно и существенно, эти настроения возрождаются и в современной Японии, идеологические догмы опять набирают силу параллельно ро-

сту численности и оснащенности вооруженных сил.

— Но официально там до сих пор нет регулярной армии.

— Есть так называемые силы самообороны, насчитывающие около 250 тысяч человек и свыше 50 тысяч резервистов. Формальное отсутствие у японцев армии выгодно США, которые развернули на островах 120 своих военных баз и объектов. У американцев и сегодня популярен лозунг «Remember Pearl Harbor». Дескать, помним Перл-Харбор. Японцы могли бы ответить асимметрично, сказав, что тоже не забыли о Хиросиме и Нагасаки, но по-прежнему не решаются это сделать. Зависимость от заокеанского соседа слишком велика...

О МИФАХ И ЛЕГЕНДАХ

— Да, давайте отмотаем на 1945-й. Насколько та война была нужна СССР? Или же она — лишь алаверды союзникам за открытие полтора годами ранее второго фронта в Европе?

— Вопрос, на самом деле, важный. Мне удалось раздобыть и опубликовать документы, подтверждающие, что Сталин, соглашаясь на участие в войне против Японии, не только выполнял союзнические обязательства, но и решал серьезные геополитические, геостратегические задачи.

Дело в том, что перед Тегераном-43 президент США Рузвельт встречался тет-а-тет с лидером партии Гоминьдан Чан Кайши, и уже тогда они договаривались, что после окончания Второй мировой войны заключат Американо-Китайский военный союз. Вдоль границы с Советским Союзом разместятся базы Соединенных Штатов. В том числе в Порт-Артуре и Дальнем. Планировалось вытеснить из Юго-Восточной Азии и Тихоокеанского региона не только нашу страну, но и ближайших союзников США — Великобританию, Францию, не говоря уже о Голландии и прочих европейцах.

Представьте себе мир в 1945 году, если бы мы не вступили в войну с Японией. Китай с его природными и человеческими ресурсами, огромным потенци-

алом превратился бы, по сути, в американскую полуконию и потенциальную базу для подготовки агрессии, направленной против Советского Союза. Естественно, Чан Кайши при поддержке США задавал бы Мао Цзэдуна, победил в гражданской войне. Не было бы ни КНДР, ни Демократической Республики Вьетнам, ни Лаоса с Камбоджей. Все сплошь проамериканское. Плюс наличие атомной бомбы у Соединенных Штатов, которой СССР к тому времени не располагал.

Вот реальный расклад. Явно не в нашу пользу.

— А когда фактически было решено вступить в войну на стороне Монголии и Китая?

— Есть еще интересный момент, о котором мало у нас знают. Франклин Рузвельт обратился к Иосифу Сталину с просьбой помочь в борьбе с Японией буквально на следующий день после Перл-Харбора. Ситуация: германские войска стоят под Москвой, немецкие генералы в бинокль рассматривают нашу столицу, а президент США просит лидера СССР открыть второй фронт на востоке.

— И как Сталин отреагировал на просьбу Рузвельта? Проигнорировал?

— Во второй половине декабря 1941 года в Москву прибыл министр иностранных дел Великобритании Энтони Иден и завел осторожный разговор, мол, понимаем, у вас тяжелейшая война, но все-таки... Сталин ответил: к весне 1942-го немцы выдохнутся, и тогда можно будет вернуться к вопросу о Японии. Конечно, имела место серьезная переоценка своих сил, но Сталин не собирался отказываться от союзнических обязательств. Более того, он сказал: было бы лучше, если бы японцы напали первыми, это значительно упростило бы нам ситуацию.

У меня есть стенограмма той кремлевской беседы с Иденом.

И Рузвельту через нового советского посла в США Максима Литвинова Сталин отправил телеграмму, где корректно, вежливо, но весьма твердо объяснил, что наша первая задача — разгромить гитлеровскую Германию. Литвинов зачитал ответ из Москвы, на что Рузвельт — это важно! — сказал, мол, очень сожалею, но на месте мистера Сталина я поступил бы так же. Вот сюжет.

И потом в течение всей войны не только Франклин Рузвельт, но и Уинстон Черчилль, госсекретарь США Корделл Хэлл, тот же Энтони Иден — все они при контактах со Сталиным и Молотовым постоянно ставили вопрос о помощи. У них с самого начала ничего не получалось с японцами. Те одерживали блестящие победы, захватили огромные территории, в первую очередь Индонезию с ее запасами нефти, Филиппины. Почти добрались до Австралии и вынашивали планы идти дальше.

Некоторые говорят, мол, японцы — авантюристы. Ничего подобного! В своей книге привожу стенограммы секретных совещаний координационного совета правительства и императорской ставки, где вырабатывалась стратегия, на кого нападать и в какой последовательности. Так сказать, решалась дилемма. Гитлер ударил по СССР, вот-вот захватит Москву, вроде бы надо ловить момент, чтобы закрыть свои проблемы, но японцы выжидали, не торопились, хотя их амбиции простирались до Байкала и вплоть до Урала. Они ведь подписали с Германией соглашение, что линия раздела пройдет по мериди-

ану Омска. Вся Восточная Сибирь и Дальний Восток — это огромное пространство! — должны были отойти японцам. И на Австралию они претендовали, и на Индию, если бы Великобритания потерпела поражение в войне с немцами...

— Итак, Сталин сказал: разберемся с немцами и возьмемся за японцев. Когда решили: пора?

— В ноябре 1943 года прошла Тегеранская конференция, где Сталин настаивал на открытии второго фронта. Черчилль всячески уклонялся, а Рузвельт опять говорил о помощи в борьбе с Японией. Когда сэр Уинстон, по сути, отказался назвать дату вступления союзников в войну, Сталин встал и сказал, что покидает встречу. Мол, нам здесь делать нечего, ничего путного не получается, едем домой, там много дел. Черчилль испугался провала конференции, осознал, что будет выглядеть бледно, в том числе перед Рузвельтом, поэтому включил заднюю, поспешил заявить: нет-нет, маршал меня не так понял. Второй фронт будет в 1944 году. Правда, он называл не июнь, а май или апрель, но это уже детали. Сталин, зная, что американцы и англичане очень заинтересованы во вступлении СССР в войну против Японии, в качестве ответного жеста тоже сделал заявление, дескать, мы приветствуем ваши успехи на Тихом океане и Дальнем Востоке, хотим помочь, но пока не в силах. Давайте совместно разгромим гитлеровскую Германию, и тогда сообщая навалимся на Японию. Это было, по сути, секретное послание. Оно не вошло в официальные протоколы.

Тогда же Сталин пообещал вступить в войну с Японией через полгода после победы над Германией. Надо же было перебросить войска, а это не так просто.

Забегая вперед, скажу: в феврале 1945-го в Ялте Рузвельт опять затронул тему, и Сталин, уступая американскому коллеге, согласился начать операцию на Дальнем Востоке месяца через три, что выполнил буквально день в день. Как известно, официальная капитуляция Германии была 8 мая, а 8 августа Советский Союз, объявив войну Японии, начал наступательные действия в Маньчжурии и Корее.

Японские солдаты сдаются в плен воинам Советской Армии.

О КОРРЕКТНОСТИ ФОРМУЛИРОВОК

– Почему наши части перебрасывались из Германии?

– Я беседовал с офицерами, служившими на Дальнем Востоке с сороковых годов, и они, помню, обижались: мы с 1941-го фронт против японцев держали, а Сталин принял решение, и основные соединения, командование перекинули из Европы. Но в этом была логика: в бой пошли одни «старички», наиболее опытные.

– Наверное, психологически трудно, едва отпраздновав победу, снова оказаться на войне.

– Безусловно...С нашей стороны было 12 тысяч погибших, но эти жертвы нельзя считать напрасными. Советский Союз решал важные задачи, в том числе по освобождению и возвращению ранее принадлежавших Российской империи территорий, включая Курильские острова и Южный Сахалин.

– Японцы потеряли более 80 тысяч убитыми.

– Знаете, мне много раз довелось выступать с лекциями в Японии, участвовать во всевозможных круглых столах и коллоквиумах, там вышли две мои книги. Почти всегда обмен мнениями заканчивался пикировкой. Как-то я даже пошутил, что в разговоре об одних и тех же исторических событиях совпадают лишь даты, а трактовки противоположны.

Безусловно, у них – своя история, у нас – своя, но должны же быть точки соприкосновения!

Я всегда подчеркивал, что мои выводы основаны исключительно на документах, в том числе – японских. Это касается всего, включая потери воюющих сторон.

Кстати, считаю не слишком корректным термин «Квантунская армия». Без дополнительных объяснений звучит не очень убедительно. Можно подумать, речь лишь о нескольких дивизиях, хотя фактически нам противостоял миллион с лишним солдат. С советской стороны участвовали почти полтора миллиона бойцов и командиров, было создано три фронта – Забайкальский, 1-й и 2-й Дальневосточные. Плюс – части Монгольской народно-революционной армии.

Японцы, правда, возражают: после переброски части их войск в метрополию и на острова Тихого океана в Маньчжурии оставались лишь 300 тысяч человек. А я в ответ прошу объяснить, как же тогда получилось, что мы только в плен взяли 640 тысяч японских военных. Не сходится арифметика у моих оппонентов...

Операция была проведена блестяще, за неполные три недели удалось освободить северо-восточный Китай, часть Корейского полуострова, юг Сахалина и Курилы.

– Нашими войсками командовал маршал Василевский?

– Да, Александр Михайлович. Думаю, Сталин не хотел отдавать все лавры победителя Жукову, поэтому послал Василевского, и тот отлично справился с поставленной задачей.

О ПРИЛЕТЕВШЕЙ ОТВЕТКЕ

– Почему японцы так быстро капитулировали? Сработал фактор внезапности?

– В Токио знали: СССР готовится вступить в войну. Японцы фиксировали переброску наших войск. Составы шли из Германии через Москву, формировались на Ярославском вокзале и далее держали путь по однокольному Транссибу. Как и куда спрячешь эшелоны с военной техникой и солдатами?

Переброску нельзя было сделать скрытно. Квантунская армия вела разведку, вербовала осведомителей. «Спящая» агентура оставалась еще со времен вооруженной интервенции 1918-1922 годов. Словом, японцы все знали, но надеялись, что им удастся убедить Сталина не вступать в войну, в качестве приманки обещали добровольно отдать Южный Сахалин и Курильские острова. Более того, в середине 90-х годов я публиковал документы из японских источников, согласно которым Со-

циалистическое государство – чистой воды утопия. Истощенному войной Советскому Союзу сначала надо было обеспечить продовольствием и всем необходимым население освобожденных Курил и Южного Сахалина. Какой тут еще Хоккайдо?!

– Вы сказали, что ударами по Хиросиме и Нагасаки американцы как бы вернули японцам должок за Перл-Харбор. А в случае с Советским Союзом был, на ваш взгляд, элемент ответки за Цусиму, за унижение в Русско-японской войне начала прошлого века?

– Безусловно! Сталин об этом говорит, ничего не скрывая. Найдите его выступление от 2 сентября 1945 года, где он вспоминает черное пятно, которое теперь смыто. Не мсть, но реванш. Тут все сошлось – и союзнический долг, и геополитика, и психология. Японцам важно было преподать урок.

– климатический. Японцы, имея опыт интервенции 1918-1922 годов, понимали: в России почти нет пригодных для продвижения войск дорог, не считая Транссиба. Поэтому операции планировали на лето. Возьмите Хасан, Халхин-Гол. И в плане «Кантокуэн» (до словно – «Особые маневры Квантунской армии») в качестве последней, крайней даты было обозначено 29 августа 1941 года. Я нашел этот день в японских документах о подготовке и проведении войны против СССР. Если бы до конца лета благоприятные для Японии обстоятельства не складывались, предполагалось перенести все на весну 1942-го.

Но потом было решено ударить по Юго-Восточной Азии с целью получения ресурсов, в первую очередь нефти. Японцы планировали использовать зиму 1941/42 годов для быстрого за-

дать Шикотан и Хабомаи, японцы требовали четыре острова, но могли согласиться и на компромисс. Американцы же поставили ультиматум: мол, если пойдете на условия русских, никогда не вернем вам Окинаву. А главное – пересмотрим план экономической помощи.

Япония очень нуждалась в поддержке США, однако хотела и нормализовать отношения с нашей страной. Этого требовал миллион японских рыбаков, подписавших соответствующую петицию. Они настаивали на заключении конвенции о ловле рыбы в наших водах.

Кроме того, оставалась нерешенной проблема возвращения осужденных военных преступников. Речь шла о сотнях человек...

В итоге японцы все же уступили американцам, и было достигнуто соглашение не о мирном договоре, а о совместной советско-японской декларации.

– И все-таки, Анатолий Аркадьевич, давайте закрепим: де-юре мир между нашими странами не заключен.

– У нас нет мирного договора с Германией. И что теперь? Вас этот аргумент убеждает? Первая статья совместной декларации 1956 года гласит: между СССР и Японией состояние войны прекращается, государства в полном объеме устанавливают дипломатические, торгово-экономические, культурные и иные связи. Что еще требуется? Пресловутый мирный договор – уловка японцев, анахронизм. 96 процентов участвовавших в опросе россиян заявили по поводу Курил: острова ни при каких условиях передавать нельзя. И не отдадим, надеюсь. Японии придется смириться с реальностью. Жаль лишь, что восточный сосед проводит сегодня враждебную политику по отношению к России. Это никому не идет на пользу.

– Последняя тема. Почему победу над Японией внесли в реестр дней воинской славы совсем недавно?

– В Советском Союзе эта дата отмечалась всегда. Соответствующий указ был подписан 2 сентября 1945 года, днем празднования определили 3-е. А в 1995-м, когда обновляли реестр дней воинской славы России, тогдашний министр иностранных дел Андрей Козырев дул в уши, убеждая Бориса Ельцина вычеркнуть день победы над Японией, дабы не обижать, не раздражать богатого соседа, на которого имелись большие виды после сдачи Курил.

С тех пор мы вели борьбу за восстановление исторической справедливости ради чествования наших солдат и офицеров, одержавших блестящую победу на Дальнем Востоке. Сопротивление было большое. В итоге японцы сами помогли, заняв враждебную России позицию. В 2023-м сначала проголосовали обе палаты парламента, а потом и президент Владимир Путин подписал указ о восстановлении Дня победы над милитаристской Японией и окончания Второй мировой войны.

Рад, что нам удалось добиться своего, и вернулся праздник.

Данную статью перепечатаем из журнала «Родина» (№ 9 за 2025 год), где она полностью опубликована. Фото из соцсетей.

Конно-механизированная группа советских войск в освобожденном от японской оккупации Муданьцзяне.

ветскому Союзу предлагали даже Хоккайдо в обмен на участие в боевых действиях против Квантунской армии.

В Токио объективно оценивали соотношение сил и понимали, что не смогут противостоять тем, кто только что сломал хребет германской военной машине. Спротивляться было бесполезно, это лишь затянуло бы агонию. К тому же японцам приходилось действовать с оглядкой, опасаясь высадки нашего десанта на Хоккайдо.

– А такие планы были?

– Да, маршал Василевский приказал перебросить туда две стрелковые дивизии, но этого не произошло из-за задержки продвижения наших войск на Южном Сахалине, а затем Сталин и вовсе отменил операцию на Хоккайдо. Никто в Москве не собирался превращать Японию в разделенное государство, как это произошло с Кореей, Германией и Вьетнамом.

Я работал в сталинском архиве, когда президент Ельцин открыл документы секретариата ЦК КПСС и Политбюро. В бумагах даже намек нет на то, что СССР хотел создать что-то вроде народно-демократической республики Хоккайдо. Это была бы большая глупость даже по той причине, что остров представлял собой крайне отсталый район Японии, где жили крестьяне и необразованные рыбаки. Рабочего класса на Хоккайдо не было. Создавать там какое-то

О ВКУСЕ «СПЕЛОЙ ХУРМЫ»

– А что за стратегия «спелой хурмы», о которой вы пишете в книге?

– Она состояла в том, чтобы не нападать на Советский Союз до тех пор, пока он не выведет с Дальнего Востока и из Сибири хотя бы половину войск и две трети техники – самолеты, танки, артиллерию. После этого, как считалось, СССР падет к ногам Японской империи, подобно спелой хурме.

– Речь про 1941 год?

– Да, его конец. Японцы видели: Гитлер подошел к Москве, Сталин вынужден перебрасывать часть сибирских дивизий. Вот и выжидали, выбирали момент. Но все-таки не напали. Против этого сыграли три фактора. Во-первых, сорвался блицкриг Гитлера. Немцы ведь обещали одержать победу к ноябрю. Второе. Сталин проявил удивительную выдержку и не ослабил нашу группировку на Дальнем Востоке настолько, чтобы японцы, памятуя поражение на Халхин-Голе, решились ввязаться в драку. Как известно, для успешного наступления нужно тройное превосходство в численности. Хотя бы двукратное. Советское командование не допускало этого, сохраняя баланс сил – приблизительно миллион солдат на миллион. И третий фактор

хвата источников сырья, а позже, согласовав все с Германией, вернуться к плану нанесения удара по СССР.

Важно и то, что китайцы не сдавались на протяжении четырнадцати лет. Это стало большим подспорьем для Советского Союза. Капитулируй они, и вероятность нападения Токио на СССР неизмеримо возросла бы. Японцы с этим сегодня не соглашались, но есть официальные цифры, которые озвучивал Дэн Сяопин: от рук оккупантов погибли от 30 до 35 миллионов китайцев, причем подавляющее большинство из них – мирное население.

ОБ ОТСУТСТВУЮЩЕМ МИРНОМ ДОГОВОРЕ

– У нас сейчас есть шанс скорректировать хотя бы часть мифов. Скажем, тех, что касаются декларации 1956 года и отсутствия мирного договора между нашими странами. В массовом сознании считается, что мы по-прежнему находимся в состоянии войны с Японией.

– Тут или полный дилетантизм, или даже идеологическая диверсия. Японцы, во всяком случае, поддерживают явное заблуждение, хотя прекрасно знают: это ложь. Мирный договор был бы заключен еще семьдесят лет назад, но помешали американцы. Хрущев предложил тогда пере-

Доктор, у меня хорошее настроение: хочу ходить по кафе, магазинам и покупать все, что нравится! Что со мной!

– Это у вас зарплата...

пройдет.

☺ ☺ ☺

Больного пришел проводить приятель. Жена больного предупредила: тот очень

плох, печальная физиономия визитера может усугубить состояние.

– Ну что? – весело сказал приятель, входя в палату. – Умираем?

АХУРИ НÆУÆГ АНЗИ НÆ КÆСТÆРТÆ РÆСТВÆНДАГ УÆНТÆ ЗОНУНДЗИЙНÆДТИ БÆРЗÆНДТÆМÆ ЦÆУГÆЙ!

НИЙЙЕРГУТÆ ИХÆСТИН АНЦÆ

Ралæудтæй ахури нæуæг анз, æма сентябри скъолай къæсæрбæл фиццæг хатт ка бакъхæдзæф кодта, еци сувæллæнттæн дæр æма сæ ниййергутæн дæр райдæдта сæ царди нæуæг къæпхæн. Бони нæуæг фæткæ, нæуæг уагæвæрдтæ, нæуæг коллектив – алцидæр сувæллонæн æй æнæззонгæ. Еугур еци нæуæгдзийнæдтæбæл цæмæй æнцондæрæй райахур уа, уой туххæй хестæртæ гæуама зононцæ, ци хузи ин фæййагъаз кæнун гæуу, уой.

Дзубанди, фиццагидæр, цæуи сувæллони цæттæдзийнæдæбæл. Скъоламæ бацæунмæ ма дзæвгарæ рæстæг ку байзайуи, уæдæй фæстæмæ 'й гæуи райдайун

ахур кæнун е 'нкъарæнтæн хецау унбæл, е 'мгæртти хæццæ хуарз рахæстдзийнæдтæ аразунбæл æма уотæ идарддæр. Еугур уонæмæ сувæллон цæттæ ку нæ уа скъоламæ бацæуни размæ, уæддæр сæбæл, фиццагкъласон исуогæй, анзи дæргъи исахур уодзæнæй.

Ниййергутæн ба сæ ихæс ци æй?

Фиццагидæр, сувæллонæн гæуама балæдæрун кæнонцæ, ахургæнæги кадæ бæрзонд ке æй, уой. Еци кари сувæллонæн æ цæстити рази хуарз цæветтон ку нæ уа, уæд е раст нæй. Ахургæнæги хæццæ ниййергутæн нивæбæл рахæстдзийнæдтæ, миййаг, ку нæ рауайа, æма алли гъуддаги дæр ахургæнæги хæццæ арази

ку нæ уонцæ, уæддæр архайун гæуи æ хæццæ дзубанди кæнунбæл, цæмæй æмзунд æма еу гъудибæл хуæст уонцæ, уой туххæй.

Дуккагæй, алли бон дæр уæ сувæлло-ни хæццæ дзубанди кæнетæ æма 'й фæр-сетæ, скъолай æ бон куд райевгъудæй, æ зæрдæмæ ци фæццудæй, ци – нæ, уонæ-бæл. Уой хæццæ, алцæмæн дæр аргъгæ-нæгæй ниййерæг гæуама æхе ма 'вдеса.

Æртиккагæй, сувæллонæн æ размæ æгæр карз домæнтæ ма æвæретæ, æма, хæдзарæмæ лæвæрд куст куд бацæттæ кодта, уомæн аргъгæнæг ма уотæ – е æй ахургæнæги ихæс. Ниййерæг гæуама ниййерæг уа – цæстæмæдарæг нæ, фал æмбал æма агъазгæнæг. Кæд уæмæ уотæ кæсуй, æма уæ сувæллонæн алци хуарз нæ уайуи, уæд бал радзубанди кæ-нун гæуи ахургæнæги хæццæ кенæ скъо-лай психологи хæццæ, зиндзийнæдтæн сæ игурæн ци æй, уой базонун туххæй.

Цуппæрæймаг, сувæллонæн гæуама уа рæстæг гæзунæн, уæдта бунат, уæлдайдæр ба, змæлун фулдæр кæми гæуи, уæхæн фæзуат. Психологон фæл-тæрддзийнæдæ имæ цæмæй фæззинна, уомæн етæ 'нцæ устур агъаз.

Æма фæндзæймагæй, е 'рдзон гæ-нæнтæмæ гæсгæ сувæллонæн æнцон ку уа ахур кæнун, уæд байархайетæ е 'ргом ин скъолай царди æндæр гъуддæгутæмæ раздахун, зæгъæн, е 'мбæлттæн кенæ ба ахургæнæгæн, скъолайæн естæмæй фæййагъаз кæнунмæ. Уой хæццæ, аци рауæн дæр гæуи психологи хæццæ дзубанди кæнун, уомæн æма сувæллон е 'мгæртти ку нæ фæййафуй ахури, уæд еци уавæр сагъæссаг куд æй, уотæ рагъ-удикæнуйнаг æй, ахури бæрзæндтæмæ æгæр æнцонтæй ку хеза, е дæр...

**Медицинон профилактики
республикон центр**

Æ ИРИСКЪИ БÆЛДИТÆ ИСÆНГÆСТ КÆНУНМÆ СУВÆЛЛОНИ АУОДУНДЗИЙНАДÆ РАЗÆНГАРД КÆНУЙ!

АГЪАЗ СИН КÆНДЗÆНÆНЦÆ

Цæгат Иристони бархеуонти къуар агъаз кæндзæнæнцæ, е 'нæнездзийнадæ гыгæдард кæмæн æй, еци сувæллæнт-тæн.

Гъулæггагæн, нуртæккæ республики скъолати ахур кæнуй, е 'нæнездзийна-дæмæ гæсгæ æ гæнæнтæ цубур кæмæн

æнцæ, уæхæн æртæ мин кизги æма би-цеуи, рæвдауæндæнтти ба – дууæ мине-мæй фулдæр.

Цæмæй се 'нгæртти 'хсæн дæлдæр ма уонцæ, сæ рæстæг игъæлдзæгæй æма пайдагунæй æрветонцæ, уой туххæй сæмæ фулдæр æргом раздахун гæуи. Уæхæн

фæсæвæдон къуар студенттæй исæразун кæнун бафæдзахста, августи конферен-ций ахургæнуги рази дзоргæй, республики Сæргълæууæг **Сергей Меньяло**.

Ахури, хеерхæфсуйнадæ æма æхсæ-надон царди архайунмæ кæстæрти разда-хун, алливæрсуг агъаз син кæнун ихæс æвæрд уодзæнæй хæппæресгун фæсе-вæдбæл.

– Хумæтæг сувæллæнттæ ке нæ 'нцæ, уомæ гæсгæ сæ уавæртæ дæр гæуама æндæрхузон уонцæ. Ауодунд-зийнадæ, хуарз цæстингас цæмæй бан-къаронцæ – уæхæн курдиадæ мæмæ ес Педагогон колледж æма проект «На-вигаторы детства»-мæ. Уомæй уæлдай, идарддæр косдзинан ахурадæ æма ку-стуæтти еумæйаг системæ исаразунбæл, цæмæй нæ рауагъдонтæй е 'нæнездзий-надæ гыгæдард кæмæн æй, уонæн фе-дæни фадут уа зæрдæмæдзæугæ кусти бунат иссерунæн, – бафеппайдта Сергей Меньяло.

Æ фæдзæхстмæ гæсгæ, сæрмагонд программæ бацæттæ кæндзæнæнцæ сæйгæ сувæллæнтти ниййергутæн агъа-зæн.

Уомæй уæлдай, идæрддзæгмæ ахури практикæй дæр гæуи пайда кæнун, гæ-угæ дæснийадæ райсунæн æ гæнæнтæ цубур кæмæн æнцæ, еци ахурдзау фæсе-вæдæн.

НÆУÆГДЗИЙНÆДТÆ

АХУРДЗАУИ МАДÆН – ПАДДЗАХАДИ АГЪАЗ

Аци анзи 1 сентябрæй фæ-стæмæ бонигон ка ахур кæнуй, еци æнæуодбарæ студенткитæн æх-цай фæрæзнитæ федуни бæрцитæ фæффулдæр уодзæнæнцæ дууæ хатти. Уой туххæй игъосун кæнуй Уæрæсей Социалон фонди нæ ре-спублики хайади пресс-службæ.

Уæхæн бартæ уодзæнæй, уæлдæр ахурадон уагдæнтти, кол-леджити, училищети, уæлæнхасæн профессионалон æма наукон ор-ганизаци бонигон – æнæфедуни дæр æма федуни бундорбæл дæр ка ахур кæнуй, еци студенткитæн.

Нуртæккæ æнæуодбарæ сту-денткæн ци пособитæ фист цæуи, етæ комкоммæ баст æнцæ сæ аху-ри нæуæг стипендий бæрци хæццæ. Ахури нæуæг анзæй фæстæмæ ба уомæ каст нæбал цæудзæнæй, фал син фист цæудзæнæй, ци региони цæрунцæ, уоми цæрунæн цæйбæр-цæ дехгонд цæуи, уой бæрæггæ-нæнтæмæ гæсгæ. Нæ республики еци нимæдзæ хъæртуй 17396 сом-мæ. Æнæуодбарæ силгоймæгтæн еци æйивддзийнæдтæмæ гæсгæ, уолæфунæн ци 140 бони лæвæрд цæуи, уони пособий бæрцæ исхæд-зæнæй 80 мин сомæ. Цæмæй уæхæн пособи райсай, уой туххæй курдиадæ электрон хузи бадæт-тун гæуи паддзахадон лæггæдти службæмæ.

Еци курдиади хæццæ ма бав-десун гæуи, силгоймаг рæстæгмæ косунгъон ке нæй, уæдта кæми ахур кæнуй, уордигæй гæгъæдитæ, уæд-та пособи æндæр ке некæми есуй, уой туххæй бæрæггæнæнтæ.

Пособи федуни туххæй унаф-фæ хаст цæуи, курдиадæ æма иннæ гæгъæдитæ бадæттунæй 10 боней дæргъи.

Пособитæ 2025 анзи 1 сентя-брæй фæстæмæ фист цæудзæнæн-цæ ахурадон уагдæнтти бæрæггæ-нæнтæмæ гæсгæ.

ФÆСУРОКТИ УÆГЪДÆ РÆСТÆГ ДÆР ПАЙДАЙАГ КУД УА...

Республики ахуради министра-дæн ихæсгонд æрцудæй, скъо-ладзаутæн сæ ахургæнæндæнтти фæсуроктæ ахур кæнун куст ра-парахатдæр кæнун, цæмæй косгæ ци ниййергутæ кæнунцæ, уонæн фулдæр рæстæг уа сæ комкоммæ кустæн, уæдта ахурдзаутæ дæр пайдайаг гъуддæгутæбæл фулдæр хуæст уонцæ. Куд нисангонд цæуи, уотемæй нæ республики æнæмæн-гæ исаразун гæуи ниййергути фо-рум дæр, цæмæй си еумæйагæй каст æма лухгонд æрцæуонцæ, ци ахсгаг фарстатæ нæмæ æрæм-бурд æй, етæ.

Дигорæ

Газет исаразæг æма уадзæг:
РЦИ-Аланий мухури æма дзиллон комму-
никацити гъуддæгити фæдбæл Комитет.
362003, РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу,
Димитрови гъæунгæ, 2.

Республикон дзиллон æхсæнадон-политикон газет «Дигорæ».
Сæйраг редактор: САКЪИТИ Э. Б.

Редакций адрес: 362015 РЦИ-Алани,
г. Дзæуæгигъæу, Къостай номбæл
проспект, 11, 6-аг уæладзуг.
Тел.: 25-22-56 (факс), 55-08-16; 25-93-00.
E-mail: gazeta-digora@inbox.ru.
Нæ газети сайт: <http://gazeta-digora.ru>.

Газет регистрационд æй бастдзийнади, хабархæссæг
технологитæ æма дзиллон коммуникацити сфери Феде-
ралон служби Управлений РЦИ-Аланий. Рег. номер ПИ
№ТУ15-00141, 2017 анзи 14 апрели. Газет мухургонд
æрцудæй АБЕ «Рауагъдадæ «Хонсайраг регион»-и.
357600, г. Ессентуки, гъæунгæ Никольская, 5а.

Газет цæуи къуæре еу хатт – сабати.
Рафинсуни индекс: 73946.
Тираж 550. Заказ № 1930.
Мухурмæ гæуама финст æрцæуа – 17.00; 05.09.2025.
Мухурмæ финст æрцудæй – 17.00; 05.09.2025.

Нæ газетæй ист æрмагæй пайда кæнун æнгæзуй, нæ редак-
ций аразийæй. Уæдта гæуама бæрæггонд уа, нæ газетæй ист
ке æй, е.
Финстæгтæ, къофинститæ, хуздæн рецензи нæ дæттæн,
уæдта сæ автортæмæ дæр фæстæмæ нæ 'рветæн.
Газети ци æрмагæтæ рацæуа, уонæбæл бæрзондзийнадæ
хæссунæ сæ автортæ.